

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на VII електронској седници одржаној 20-26. априла 2021. године, донело је одлуку да се образује Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мср Милена М. Видосављевић предала под насловом *Улога наставника у примени и развоју мултимодалног учења у настави страних језика*, у саставу:

1. проф. др Ана С. Јовановић, ванредна професорка (менторка)
Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Ужа научна област: Шпански језик
Датум избора у звање: 25. октобар 2016. године

2. проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка (чланица Комисије)
Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Ужа научна област: Шпански језик
Датум избора у звање: 30. децембар 2010. године

3. проф. др Татјана Пауновић, редовна професорка (чланица Комисије)
Универзитет у Нишу – Филозофски факултет
Ужа научна област: Енглески језик
Датум избора у звање: 28. децембар 2013. године

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Милена, Мирослав, Видосављевић

2. Датум и место рођења:
01.10.1988, Призрен

3. Датум одбране, место, назив мастер рада и научна област:
24. фебруар 2014. године
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
„Развој интеркултурне комуникативне компетенције у настави шпанског језика”
Филолошке науке – Шпански језик и хиспанске књижевности

4. Кратка биографија:
Милена Видосављевић је завршила основне академске студије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 2011. године, студијска група - Шпански језик и

хиспанске књижевности. Мастер академске студије завршила је на истом факултету 2014. године одбранивши мастер рад под називом „Развој интеркултурне комуникативне компетенције у настави шпанског језика“ под менторством др Ане Јовановић. Од 2015. године студенткиња је докторских студија, модул - језик, на Филолошком факултету у Београду. Током студирања, провела је један семестар на Универзитету у Саламанки, у оквиру програма мобилности Ерасмус Плус. Члан је Удружења професора шпанског језика Србије, Друштва хиспаниста, Друштва младих лингвиста и Друштва педагога из Београда. Тренутно ради као преводилац и професорка шпанског и енглеског језика у школама страних језика у Нишу, као и у домену дигиталног маркетинга. Области њеног научноистраживачког рада су: примењена лингвистика, социолингвистика, педагогија, психологија, методика наставе страних језика, методика наставе шпанског језика и сефардика. Објавила је научне и стручне радове у домаћим часописима и учествовала на конференцијама и семинарима у земљи.

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Улога наставника у примени и развоју мултимодалног учења у настави страних језика

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација кандидаткиње Милене Видосављевић има 146 страна и 17 страна прилога, укупно 164 стране куцаног текста с проредом од 1, односно 593.748 словних знакова (са размацима). Сам рад је организован у девет поглавља: 1. *Увод* (1-4); 2. *Појам мултимодалности* (5-16); 3. *Мултимодално учење и настава страних језика* (17-34); 4. *Савремена настава страних језика* (35-51); 5. *Методологија истраживања* (52-56), 6. *Анкета* (57-84); 7. *Интервјуи са наставницима страних језика* (85-124), 8. *Мултимодалне активности студената* (125-133) и 9. *Закључак* (134-135). Поглавља су систематично рашчлањена на већи број потпоглавља, чиме је структура рада додатно учвршћена, а читање рада олакшано. Рад садржи библиографију од 236 јединица, пет прилога, као и *Биографију*, *Изјаву о ауторству*, *Изјаву о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјаву о коришћењу*.

1. У првом делу рада (*Увод*) дате су опште назнаке о раду, представљени су предмет и циљеви истраживања, методе истраживања и структура рада.

2. Другим поглављем рада (*Појам мултимодалности*) кандидаткиња уводи кључни појам своје докторске дисертације тако што на основу прегледа релевантне литературе дефинише мултимодалност и сродне појмове као што су модови, медији и мултимедији, писменост и мултиписменост, те мултимодална писменост. Посебна пажња је посвећена дистинкцији између мултимодалне и дигиталне писмености.

3. Трећи део рада (*Мултимодално учење и настава страних језика*), организован у седам секција, истражује улогу мултимодалног приступа у учењу и настави страних језика. У фокусу су различити модели мултимодалног учења страног језика, те развој различитих компетенција кроз читање и писање мултимодалних формата који су представљени кроз приказ релевантне и актуелне литературе.

4. Четврто поглавље (*Савремена настава страних језика*) доводи мултимодално учење језика у контекст савремене учионице, с посебним фокусом на улогу наставника страног језика. Ауторка дефинише компетенције наставнике које су потребне за успешну примену мултимодалног приступа у настави језика, те разматра улогу ставова и мотивације наставника за примену овог наставног модела.

5. У петом делу (*Методологија истраживања*) даје се подробен опис истраживачке методологије уз образложење предности и ограничења сваке од одабраних метода и то анкете, интервјуа и анализе наставних активности. Ауторка се осврће на значај тријангулације у реализацији холистичког истраживања какво је спроведено у овој докторској дисертацији.

6. Шести део рада (*Анкета*) представља поступак израде анкете, прикупљања, анализе и тумачења података. Будући да су учесници овог дела истраживања студенти и наставници страних језика, поглавље је организовано кроз опис израде две анкете (наставничке и студентске) чији је циљ испитивање ставова према примени мултимодалности у настави и учењу страних језика. У овом делу истраживања учествовало је 192 испитаника, а подаци су подвргнути поступцима факторске, дескриптивне и инференцијалне анализе. У завршном делу поглавља представљена је дискусија у којој се, између осталог, контрастирају резултати добијени на основу испитивања студената и наставника.

7. Седми део рада (*Интервјуи са наставницима страних језика*) садржи опис истраживачког поступка који је поштован у циљу реализације интервјуа са наставницима страних језика. Резултати овог дела истраживања представљени су кроз девет засебних целина у којима ауторка разматра основне увиде до којих је дошла на основу истраживања са девет наставника свих страних језика који су заступљени у нашем школском систему (енглески, италијански, немачки, руски, француски и шпански), на различитим нивоима образовања (од основне школе до универзитета). Кроз интервјуе ауторка дубље испитује ставове наставника према примени мултимодалног учења у настави страних језика, предности и ограничења који овај вид наставе представља, те потребе за даљим усавршавањем самих наставника.

8. Осмо поглавље (*Мултимодалне активности студената*) представља резултате из анализе две мултимодалне наставне активности од којих је прва реализована са студентима прве године хиспанистике Филолошког факултета у Београду, а друга са студентима друге године. Кроз систематичну и критичку анализу студентских радова, ауторка износи закључке о различитим аспектима мултимодалног приступа у учењу шпанског језика са овом групом студената.

9. Девети део рада (*Закључак*) представља резултате истраживања из кога су сажето изведени главни закључци. На крају овог поглавља предлажу се смернице за даља истраживања у оквиру области мултимодалног учења и наставе страних језика.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Милене Видосављевић је савесно и зрело урађен рад, писан на основу одличног познавања релевантне литературе и систематично реализованог истраживања. Због тога рад представља допринос науци.

У теоријском оквиру који обухвата поглавља 2-4, исцрпно је истражен појам мултимодалности и мултимодалне писмености у контексту учења и наставе страних језика. На основу прегледа обимне литературе са нашег говорног простора, али и из англосаксонске и хиспанске научне заједнице, изводе се закључци о областима које чине мултимодалну компетенцију, као и о њеној вези с другим сродним компетенцијама попут дигиталне. С обзиром на значај дигиталне и мултимодалне писмености у процесу целоживотног учења, а самим тим и у процесу развоја комуникативне компетенције на страним језицима, драгоцено је појашњење и разграничење поменутих компетенције ради њихове успешније операционализације у истраживачком раду и наставном контексту. У

том циљу, кандидаткиња систематично разматра доступну литературу и објашњава улогу мултимодалности у учењу и настави страних језика, указујући на тачке развоје како у научним истраживањима, тако и у дидактичкој пракси.

У оквиру теоријског оквира посебна пажња је посвећена објашњењу ставова наставника страних језика за успешну примену мултимодалног приступа у учењу и настави страних језика. На основу критичке анализе постојећих оквира наставничких компетенција и прегледа научне литературе, кандидаткиња закључује да је мултимодални приступ у складу са потребама нових генерација и услов за свеобухватни развој ученика страног језика, те да је у том циљу неопходна адекватна едукација наставника страних језика. Међутим, како ауторка наводи, развој наставничких компетенција и примена мултимодалног приступа није могућа „без прихватања иновација, али и њиховог дубљег разумевања од стране наставника” (стр. 47). Услед тога, за успешну реализацију иновација којима би се подстакла мултимодалност у учењу језика, неопходно је разумевање потреба и ставова наставника страних језика. У том циљу, кандидаткиња реализује истраживање којим, из различитих углова, истражује улоге наставника страних језика у примени мултимодалне наставе и учења.

Истраживачки део дисертације обухвата четири целине од којих је прва посвећена опису и образложењу одабране истраживачке методологије, а свака следећа целина анализи резултата одговарајуће методе. Посебна вредност дисертације лежи управо у комбинацији истраживачких метода који омогућавају да се феномен испита из различитих углова. Наиме, кроз анкету која је спроведена са 106 наставника страних језика из целе земље, ауторка истражује ставове наставника према учењу у дигиталном окружењу, њихову перцепцију предности и мана учења у дигиталном и мултимодалном контексту и према употреби ИКТ-а у настави и потребама за додатну подршку. Вредно је истаћи да је посебан сегмент анкете посвећен ставовима наставника према променама које су уведене у наставу и учење страних језика услед епидемије COVID-19 у пролеће 2020. године, чиме се добијају драгоцен подаци о променама током њихове реализације. Кандидаткиња на сличан начин истражује и ставове студената према учењу у дигиталном и мултимодалном окружењу, а за своју циљну групу одабира студенте хиспанистике Филолошког факултета у Београду будући да су изложени овом приступу од прве године студија (N=86).

Кроз интервјуе са девет наставника страних језика кандидаткиња дубље испитује тенденције препознате у квантитативном делу истраживања, чиме омогућава боље разумевање мотивације наставника за едукацију и примену мултимодалне наставе страних језика. Коначно, у деветом поглављу кандидаткиња анализира два мултимодална пројекта који су реализовани у оквиру наставе шпанског језика на првој, односно другој години студија шпанског језика, хиспанских књижевности и култура на Филолошком факултету у Београду. На овај начин даље истражује степен припремљености студената за мултимодални приступ и контрастира га са тенденцијама које су уочене на основу анализе података из анкета.

У закључном делу дисертације, кандидаткиња резимира кључне увиде до којих се дошло на основу овог комбинованог истраживања чији је циљ боље разумевање улоге наставника у мултимодалној настави и учењу страних језика. Анализа резултата и стечено искуство омогућавају ауторки да отвори нова питања и укаже на смернице за даља истраживања ове теме у области примењене лингвистике, глотодидактике, језичке образовне политике, али и педагогије, комунологије и других сродних дисциплина.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

- Видосављевић, М., Видосављевић, С.** (2019). “The Importance of Teachers Digital Literacy“ in: Lj. Paunović, S.Vidosavljević (eds.), *Innovative Approach To Education: Status, Dilemmas and Perspectives*, Collection of Papers, International Symposium, Leposavić: Teacher Education Faculty, Prizren- Leposavić, 415-426.
- Видосављевић, М., Видосављевић, С.** (2018). *The Project-Based Learning: Connecting the Foreign Language Teaching and Environmental Education*, *Зборник радова Учитељског факултета у Призрену-Лепосавић*, бр. 12, 129-140.
- Видосављевић, М.** (2017). „Учење страних језика уз помоћ компјутера“, у: Ж. Миленовић, С. Видосављевић (ур.), *Зборник радова са научног скупа с међународним учешћем – Иновације у васпитању и образовању: дигитализација, иновативни програми и модели*, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, 109-121.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања овог интердисциплинарног рада, који почива на постулатима примењене лингвистике и глотоидидактике, истакла су могуће тачке укрштања учења и наставе језика, педагогије, комуникологије и језичке образовне политике у контексту наставе и учења страних језика. Истраживање представља допринос бољем разумевању мултимодалног приступа у учењу и настави страног језика, а посебно улоге наставника страног језика за успешно увођење и примену иновација кроз мултимодални приступ.

У оквиру квантитативног дела истраживања, факторска анализа је указала на високу корелацију између когнитивних и конативних аспеката, као и позитивних ставова према овом наставном приступу. Позитивни ставови наставника се примарно испољавају кроз вишу мотивацију, креативност и лидерство, који су опет у вези с применом дигиталне технологије и мултимодалног приступа у настави страних језика. Исте корелације су препознате и у анализи резултата из студентских анкета, с тим што се овде такође истакла као значајна способност примене дигиталних алата за реализацију мултимодалних пројеката. Другим речима, услов за успешну реализацију мултимодалног пројекта у учењу језика јесте већ у извесној мери развијена дигитална компетенција. Уколико је ова компетенција недовољно развијена, студенти нису у могућности да у потпуности одговоре на захтеве пројектног задатка. У том смислу, неопходно је да се у мултимодалној настави омогући постепени развој дигиталне компетенције која ће студенте и ученике припремити за укључивање у мултимодалне пројекте. О овоме сведочи и анализа наставних активности у деветом поглављу која, на врло илустративан начин, указује која су то дигитална знања потребна да би се задатак успешно реализовао. У недостатку адекватне припреме, студенти задовољавају комуникативни задатак, али не успевају да искористе његов мултимодални потенцијал и тиме даље развију своју мултимодалну и дигиталну писменост.

Анализа података из анкета је такође потврдила да је улога наставника веома значајна за увођење и имплементацију нових технологија у настави, те да позитивни ставови воде до креативније и успешније примене мултимодалног приступа, што се показало и у случају података који се односе на наставу на даљину током епидемије

COVID-19. Квалитативно истраживање реализовано на основу података из девет интервјуа даље потврђује ову полазну претпоставку и објашњава мотивацију наставника за примену мултимодалног приступа и дигиталних технологија у настави страног језика. Иако се кроз сваки од девет интервјуа препознају индивидуалне карактеристике свих девет испитаника, уочава се неколико тенденција у погледу спремности за усавршавање и иновацију. Наиме, једну групу чини неколицина испитаника који позитивно вреднују савремену технологију, али је доживљавају као инструмент за лично усавршавање, без сагледавања могућности њене примене за развој ученичких компетенција. Другу групу чине испитаници, заљубљеници у савремени приступ који, можда и недовољно критично, користе различита савремена решења, али без дубљег преиспитивања њихове сврсисходности у настави и учењу страног језика. Коначно, неколико испитаника показује висок степен критичности и креативности у примени савремених технологија, а управо су ово појединци који успевају да искористе потенцијал мултимодалног приступа у настави страних језика. Занимљиво је да се профили ових наставника веома разликују, што позива на даља истраживања.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња Милена Видосављевић је у својој докторској дисертацији обрадила значајну и актуелну тему која је, упркос значајном броју објављених радова, и даље недовољно систематично истражена у нашој научној и образовној средини. Ово је свакако последица чињенице да су феномени мултимодалности и дигиталних технологија изузетно динамични, те да утичу на брзу промену потреба учесника наставног процеса. У том погледу, кандидаткиња даје важан допринос, пре свега у погледу истраживачког приступа који комбинује квантитативне и квалитативне методе ради свеобухватнијег разумевања мултимодалног приступа у настави и учењу страних језика. Оригинална наставничка и студентска анкета подвргнута је факторској анализи која је идентификовала четири узajамно повезана фактора и која може бити коришћена у даљим истраживањима. Систематичан приказ резултата кроз факторску, инференцијалну и дескриптивну анализу доприноси јасном сагледавању феномена и њиховог међусобног утицаја.

Квалитативни део истраживања, на основу методе интервјуа и анализе наставних активности, изузетно је добро осмишљен и реализован, а подаци су критички протумачени уз поштовање етичких принципа које истраживање захтева. На основу унапред припремљеног протокола, кандидаткиња је реализовала девет интервјуа, које је потом у потпуности транскрибовала, а тако добијене податке тумачила у складу с централним темама. Овакав приступ у тумачењу података омогућио је да се препознају специфичности свих испитаника, али и да се уоче тенденције које неки од испитаника деле.

Коначно, анализа наставних активности је спроведена по јасним, унапред утврђеним критеријумима који су омогућили поуздану евалуацију студентских постигнућа и увид у спрегу између компетенција и различитих аспеката мултимодалног задатка. Овакав приступ расветљава различите факторе који утичу на примену мултимодалног приступа у настави и учењу страних језика и даје јасне смернице за даља истраживања и практични рад.

IX. ПРЕДЛОГ

Комисија препознаје вредност истрајног и прилежног рада кандидаткиње Милене Видосављевић и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Улога наставника у примени и развоју мултимодалног учења у*

настави страних језика прихвати као докторску дисертацију који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Милену Видосављевић позове на усмену одбрану.

У Београду, 14. маја 2021. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Ана С. Јовановић ванредна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка
Универзитет у Београду, Филолошки факултет

Проф. др Татјана Пауновић, редовна професорка
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет